

UNIVERZA EDVARDA KARMELJA V LJUBLJANI
PRAVNA FAKULTETA

Mirjam Škrk

PRAVNA UREDITEV POMORSKEGA PROSTORA

ZAKON O SPREMEMBI ZAKONA O OBALNEM MORJU,
ZUNANJEM MORSKEM PRAVU IN EKONTINENTALNEM PRAVU
JUGOSLAVIJE

Ljubljana 1983

Mag. Mirjan Škrk

PRAVNA UREDITEV POMORSKEGA PROSTORA

UVOD

Po devetih letih pogajanj, med katerimi so se pesimisti že resno spraševali, ali bo mednarodni skupnosti uspelo uresničiti zastavljeno silnalo, so dne 10. decembra 1982 v zalivu Montego na Jamajki predstavniki 113 držav, Sveta ZN za Namibijo ter Cookovih otokov podpisali konvencijo ZN o pomorskem mednarodnem pravu in formalno zaključili tretjo pomorsko konferenco pod okriljem Združenih narodov. Med podpisnicami so skoraj vse države v razvoju in države, ki predstavljajo "skupino 77", med njimi tudi Jugoslavija. Izmed razvitih držav so konvencijo podpisale Avstralija, Kanada, Francija in Nizozemska ter vse vzhodnoevropske socialistične države in SZ. Generalni sekretar ZN Perez de Cuellar je pozdravil uspešen zaključek konference kot "vdih svežega zraka v času resne krize v mednarodnem sodelovanju" in opuščanju posluževanja se mednarodnih mehanizmov za reševanje svetovnih problemov.

Konvencijo bodo države lahko podpisovale še dve leti in sicer do 9. decembra 1984 na Jamajki, od 1. julija 1983 dalje pa tudi na sedežu ZN v New Yorku. Države že lahko konvencijo tudi ratificirajo. Uradni depozitar za ratifikacijske oz. pristopne listine je generalni sekretar ZN ²⁾.

Med podpisnicami konvencije ni ZDA, Izraela, Turčije in Venezuele ³⁾, torej držav, ki so edine glasovale proti besedilu konvencije o pomorskem mednarodnem pravu, ko je šlo za njegovo formalno sprejemanje konec aprila 1982. Decembrski sklepni del konferencé je zasenčil predhodni potek dogajanj, vendar velja opozoriti, da je šlo v mednarodnopravnem smislu za "pogajalni finale" že 30. aprila 1982, ko je 130 držav izglasovalo besedilo nove konvencije o pomorskem mednarodnem pravu, z že omenjenimi 4 glasovi proti. Glasovanja se je vzdržalo 17 držav. Med njimi so bile nekatere razvite zahodnoevropske države kot so Belgija, Italija, ZR Nemčija, Združeno kraljestvo in Nizozemska ter vse vzhodnoevropske socialistične države in SZ. Slednje in Nizozemske pa, kot je bilo že uvedoma omenjeno, vendarle najdemo med podpisnicami nove konvencije. Med državami, ki so glasovale za besedilo konvencije, a je še niso podpisale, zasledimo Argentine, Japonsko in Švico. Argentina zaradi izida vojne na Falklandskih (Malvinskih) otokih nasprotuje določilom konvencije, ki se nanašajo na pravice ozemelj, ki še niso dosegla neodvisnosti. Švica čaka na reakcije drugih držav, japonska vlada pa še ni uspela doseči stališča o tem, ali naj konvencijo podpišejo ali ne.

Pomembna pravna posledica za vse države podpisnice konvencije ZN o pomorskem mednarodnem pravu je, da so ipso facto članice pripravljalne komisije, telesa, ki začne delovati že marca 1983 in se mu zaupane naloge glede raziskovanja in vodenja vprašanj v zvezi z morskim dnom in podzemljem zunaj meja državne pristojnosti, vse do konstituiranja Oblasti za morsko dno in Mednarodnega

sodišča za pomorske spore, dveh novih mednarodnih teles, ki sta vozani na začetek veljavnosti konvencije.

Zato ni zgolj slučaj, da so skraj vse razvite države na čelu z ZDA, ki nasprotujejo prav tistemu delu konvencije, ki se nanaša na mednarodni del morskoga dna, podpisale sklepni akt tretje konference ZN o pomorskem mednarodnem pravu. Ta dokument opisuje celoten potek konference in ne vsebuje odločitev konference, vendar daje njegovim podpisnicam pravico do opazovalk pri delu pripravljale komisije.

Prizadevanja ZN za pravno ureditev pomorskega prostora

Znaten del pravil pomorskega mednarodnega prava je bil kodificiran leta 1958 v Ženevi, prav tako pod okriljem Združenih narodov⁴⁾. Ene poglobitnih pomanjkljivosti te kodifikacije je bilo nerešeno vprašanje širine teritorialnega morja, vslôd česar so ZN že leta 1960 sklicali drugo konferenco ZN o pomorskem mednarodnem pravu, ki ni prinesla pričakovane rešitve.

Nato se razvoj znanosti in tehnologije ter potreba po uveljavitvi nove mednarodne ekonomske ureditve in pravičnejši razdelitvi morskih naravnih bogastev kmalu pripeljali do spoznanja, da je potrebno v enoviti konvenciji urediti vse pomorske pravne problematiko.

Tretja pomorska konferenca ZN je začela z delom decembra 1973, s sprejetjem pravil o postopku. V skladu s prvotno

predvidenim postopkom naj bi konferenca sprejemala odločitve vsebinske narave z dvotretjinsko večino. Vendar je ves čas pogajanj, razen končnega sprejemanja besedila, konferenca odločala na podlagi konsenza, po "gentlemanskem sporazumu", na katerega jo je napotila generalna skupščina ZN⁵⁾. Sledilo je enajst zasedanj, nekaterih so predstavniki 160 sodelujočih držav razpravljali o vseh poglavitnih mednarodnopravnih vprašanjih, ki zadevajo ureditev pomorskega prostora, tistega, ki spada pod državno suverenost oz. jurisdikcijo in njegov obsežnejši del, ki leži zunaj državne oblasti. Vendar nova konvencija ne prinaša le pravnih pravil, ki se nanašajo na posamične morske pasove, temveč ureja tudi vprašanja, kot so onesnaženje, znanstveno raziskovanje, prenos tehnologije in reševanje pomorskih sporov, ki so bila v Ženevi leta 1958 obravnavana le načelno ali pa o njih še sploh niso razpravljali.

V zvezi s potekom tretje konference ZN o pomorskem mednarodnem pravu velja omeniti, da so bila po večini zasedanj objavljena tako imenovana neuradna pogajalna besedila, ki formalno sicer niso imela značaja osnutkov konvencije, so pa predstavljala temeljno osnovo državam v pripravah za nadaljnja pogajanja. Uradni osnutek konvencije je bil pravič uradno objavljen konec avgusta 1958 in z nekaterimi spremembami ter dodatki z enajstega zasedanja predstavlja njeno dokončno besedilo.

Poleti 1952 se je v Ženevi sestal "redakcijski odbor" konference (drafting committee)⁶⁾, ki je pripravil prečiščeno besedilo nove konvencije o pomorskem mednarodnem pravu. Pri svojem delu je upošteval približno

2800 priporočil za tehnične spremembe besedila konvencije. Prečiščeno besedilo je konferenca potrdila na septembrskem podaljšanem enajstem zasedanju in končala z delom glede postopka oblikovanja pravnih pravil novega mednarodnega pomorskega reda. Pri potrditvi tehničnih sprememb je konferenca ravnala "in favoram conventionis", saj je nenekod po vsej verjetnosti že šlo za spremembe vsebinske narave. Člen 36 konvencije, ki izključuje iz režima morskih ožin pomorske poti po delu odprtega morja ali skozi izključno ekonomsko cono, je bil "tehnično dopolnjen" z dodanim pristavkom, da za takšno plovbo veljajo pravila odprtega morja, še posebej tista o svobodi plovbe in preleta. Tako dopolnjebo določilo vsekakor ustreza jugoslovanskim interesom glede bodoče plovbe skozi Otrantska vrata, v kolikor se bosta Albanija in Italija odločili oz. sporazumeli o vzpostavitvi njunih izključnih ekonomskih con.

Na podaljšanem septembrskem zasedanju 1982 je konferenca sprejela kandidaturo Jamajke za sedež podpisovanja konvencije namesto prvotno predvidenega Karakasa ter uradno imenovala besedilo konvencije za konvencijo ZN o pomorskem mednarodnem pravu.

Mednarodna cona - skupna dediščina človeštva in odprto morje

Najobširnejši del konvencije ZN o pomorskem mednarodnem pravu zavzemajo pravna pravila, ki se nanašajo na režim izkoriščanja in raziskovanja morskega dna in podzemlja,

ki leži zunaj meja državne pristojnosti. Ta del prekriva približno dve tretjini vsega morskega dna in leži 2500 m ali pa še globje pod morsko gladino. Na njegovem dnu se nahajajo polimetalni ali manganovi gomolji, ki vsebujejo rude, kot so nikelj, kobalt, mangan, baker. Generalna skupščina Združenih narodov je v svoji resoluciji 2749 s 17. decembra 1970 to območje proglasila za skupno dediščino človeštva in med drugim določila, da se zanj določi mednarodni režim izkoriščanja, pri delitvi dobička, ki ga bo prineslo izkoriščanje naravnih bogastev morskega dna in podzemlja, pa je treba še posebej upoštevati potrebe držav v razvoju, predvsem tistih, ki so najmanj razvite.

Načelo skupne dediščine človeštva je po mnenju uglednih mednarodnopravnih teoretikov⁷⁾ dobilo svojo veljavo že po mednarodnem običajnem pravu, torej ne glede na sprejetje konvencije. Tudi slednja proglašča, da sta morsko dno in podzemlja zunaj meja državne jurisdikcije skupna dediščina človeštva in določa mednarodni mehanizem, ki naj bi bil pristojen za vodenje tako imenovanega paralelnega izkoriščanja morskega dna in podzemlja. Dobiček, pridobljen na oceanskem morskem dnu, se mora razdeliti pravično in na nediskriminatorni podlagi, upoštevajoč interese in potrebe držav v razvoju ter vaseh. ljudstev, ki še niso dosegla popolne neodvisnosti (čl. 140 v zvezi s čl. 160 konvencije). Konvencija ustanavlja novo mednarodno organizacijo, Oblast za morsko dno (International Sea-bed Authority), pod pristojnostjo in nadzorom katere bo potekalo izkoriščanje mednarodne cone morskega dna (Area).

Paralelni sistem predstavlja kompromis med zahtevami visokorazvitih držav, ki so hotele liberalnejši režim izkoriščanja oceanskega dna in možen direkter pristop v to cono tudi za privatne (državne) in multinacionalne družbe ter državami v razvoju in "skupino 77", ki je zagovarjala tako imenovani enotni sistem izkoriščanja, ki bi ga izvajala sama oblast za morsko dno preko svojega telesa, podjetja (Enterprise). Bistvo paralelnega sistema je v tem, da neka družba, privatna ali državna, lahko zaprosi za določen del mednarodnega dela morskega dna, na katerem na podlagi pogodbe z oblastjo za morsko dno izkorišča njegova rudna bogastva, polovica tega dela pa pripade v izkoriščanje oblasti za morsko dno oziroma njenemu podjetju ali državam v razvoju. Da bi bilo podjetje mednarodne oblasti za morsko dno čimprej sposobno same izkoriščati polimetalne gemelje, ima konvencija tudi ustrezna določila o prenosu tehnologije s strani drugih izkoriščevalcev na podjetje. Razvite države so si tudi na zadnjem zasedanju konference brez uspeha prizadevale, da bi omilile stroga določila o omenjenem prenosu tehnologije.

"Skupina 77" je pristala na paralelni sistem le pod pogojem, da se ta uvede kot začasni, in konvencija vsebuje natančna določila o možnih spremembah. Osnutek konvencije iz leta 1981 je prav tu doživel spremembo v prid razvitih držav, in sicer končno besedilo povečuje kvalificirano večino z dveh tretjin na tri četrtine držav, ki bodo ratificirale bodoče spremembe k določilom o izkoriščanju mednarodnega dela morskega dna.

Mednarodna oblast za morsko dno bo imela svoj sedež na Jamajki. Njen vrhovni organ je skupščina kot predstavniško

telo vseh držav, ki bodo pristopile h konvenciji ZN o pomorskem mednarodnem pravu. Skupščina je med drugim tudi volilno telo za ostale organe oblasti. Izvršilna funkcija pa je zaupana svetu. Ta bo sestavljen iz 36 držav članic oblasti za morsko dno. Štiri mesta v svetu bodo zasedale države največje investitorke na mednarodnem področju, štiri mesta pa države, izmed največjih uvoznic rudnih bogastev tega področja. Na zadnjem zasedanju je bila sprejeta sprememba, da se zagotovi največju uvoznici (pričakujejo, da bo to ZDA) stalno mesto v svetu. V obeh omenjenih skupinah mora vsaj po eno mesto pripasti državam iz vzhodno-evropske socialistične regije. Nadaljnja štiri mesta grečo državam največjim celinskim proizvajalkam rud⁸⁾, ki se bodo izkoriščale iz morskega dna, še t mest pa državam v razvoju s posebnimi interesi. Preostala polovica članov sveta se izvoli upoštevajoč pravično zemljepisno razdelitev prostih mest. Organi sveta sta pravna in tehnična komisija ter ekonomsko-plańska komisija.

Med organe oblasti za morsko dno spadata še sekretariat in že omenjeno podjetje. Slednje bo delovalo po svojem statutu, ki je sestavni del konvencije ZN o pomorskem mednarodnem pravu, upravljal pa ga bo petnajstčlanski vodilni odbor (Governing Board).

V zvezi z mednarodnim področjem morskega dna velja omeniti, da sta bili na enajstem zasedanju konference aprila 1982 v obliki dveh resolucij sprejeta dva dodatka h konvenciji. Prvi se nanaša na ustanovitev pripravljalne komisije⁹⁾, ki bo vedila nadzor nad področjem in sprejemala ustrezne odločitve, dokler ne bo konstituirana oblast za morsko dno, kar je

vezano na začetek veljavnosti konvencije. Druga pa zadeva začetna finančna vlaganja s strani držav ali privatnih konzorcijev v mednarodni del morskega dna in podzemlja in štiti "pionirske investitorje"¹⁰⁾, vsega skupaj osem, na ta način, da jim bo zagotovljeno skleniti z oblastjo pogodbo o izkoriščanju dela morskega dna, kamor vlagajo oziroma bodo vlagali v raziskave, vendar, kobo konvencija začela veljati in pod pogojem, da bo država, kjer imajo sedež, pristopila h konvenciji. Ob tem sta podjetju zagotovljeni dve območji za izkoriščanje v začetnem obdobju izkoriščanja na mednarodnem področju. Določila o zaščiti pionirskih investicij predstavljajo koncesijo razvitim državam ne račun prizadevaj držav v razvoju in "skupine 77", da bi prišlo do sprejetja konvencije o pomorskem mednarodnem pravu. Vendar pri tem ne gre zanemariti stališča predsednika konference Kaha (Singapur) in predsednika njenega prvega odbora Enga (Kamerun), da predstavlja realnost dejstvo, da je šest konzorcijev in ena država že vložila določena sredstva za tehnologijo izkoriščanja oceanskega morskega dna in je treba priznati njihove predhodne investicije kot upravičene zahteve, vendar le pod pogojem, da jih vodi v okviru določil konvencije in da so prehodnega značaja¹¹⁾.

Kar zadeva režim odprtega morja, ki v fizičnem smislu predstavlja vsa vodna masa zunaj meja državne jurisdikcije, konvencija ne prinaša bistvenih novosti. Za odprto morje velja že po običajnem mednarodnem pravu priznano načelo svobode odprtega morja. Nova je določilo konvencije, da se mora odprto morje ohraniti za miroljubne namene (čl. 88). Ženevska kodifikacija je imela določila o zatiranju piratstva in trgovine s sužnji na odprtem morju, nova konvencija pa prinaša še ustrezne

Določbe o sodelovanju držav pri zatiranju trgovine z drogami in psihotropičnimi snovmi (člen 108) ter preprečevanju neoplaščenega radiooddajanja na odprtem morju (člen 109). Določeneje tudi konvencija ureja za države brez izhoda na morje pravico pristopa k morju in svobodo tranzita (členi 124 - 132).

Pasovi pod državno jurisdikcijo

Državna suverenost se preko kopnega in notranjih morskih voda razteza na teritorialno morje in na pod njim ležečo dno in podzemlje ter na zračni prostor nad teritorialnim morjem. Ena bistvenih rešitev, ki jih prinaša nova konvencija ZN o pomorskem mednarodnem pravu je določitev širine teritorialnega morja do 12 morskih milj. Tudi nova konvencija priznava vsem tujim ladjam pravico do neskladnjivega prehoda v teritorialnem morju.

Eno spornejših vprašanj na III. konferenci Združenih narodov o pomorskem mednarodnem pravu je bilo vprašanje režima plovbe skozi morske ožine. Po ženevski kodifikaciji za morske ožine, pomembne za mednarodno plovbo, ki spadajo pod režim teritorialnega morja, velja režim neskladnjivega prehoda, s čimer je izključen prost prelet ožine, tuja podmornica pa jo lahko prepluje le na površini in z izobeženo zastavo svoje državne pripadnosti. Nova konvencija prinaša režim tranzitnega prehoda (transit passage) skozi morke ožine. Ta s podobnimi določili o prehodu varuje interese obalne države. Vendar pa režim tranzitnega prehoda izrečno dopušča prelet tujih zrakoplovov nad ožino in zdi se, da dopušča plovbo podmornic pod morsko gladino.¹²⁾

Na novo je urejen tudi položaj arhipelaških voda. Arhipelaške države (npr. Indonezija, Fidži), imajo suverenost nad morjem, ki leži med njihovimi otoki in merijo širino teritorialnega morja od arhipelaške črte, ki zapira njihovo otočje. Vendar pa morajo tujim ladjam v arhipelaških vodah dopustiti pravico prehoda po določenih morskih poteh (sea lanes passage).

Do sedaj priznanih mednarodno pravnih meril je obalna država lahko določila zunaj svojega teritorialnega morja zunanji pas, ki pa se je raztezal največ 12 morskih milj, od črte, od koder merimo širino teritorialnega morja. V njem je lahko nadzorovala svoje carinske, fiskalne in zdravstvene predpise ter predpise o vseljevanju, sicer pa je v zunanjem pasu že veljal režim odprtega morja.¹² Jugoslavija je ukinila zunanji pas leta 1979, ko je razširila svoje teritorialno morje z 10 na 12 morskih milj¹³). Nova konvencija dopušča raztegnitev zunanjega pasu do 24 morskih milj od temeljne črte, od koder merimo širino teritorialnega morja.

Ena najpomembnejših novosti, ki jih prinaša nova kodifikacija pomorskega mednarodnega prava je izključna ekonomska cona (exclusive economic zone). Številne države so že enostransko določile ta novi pas gospodarskih pravic, pri čemer pri večini novejših primerov niso naletele na nesprotovanje drugih držav, kar vsekakor stoji v prid stališču tistih teoretikov, ki menijo, da si je izključna ekonomska cona že utrla pot kot institut običajnega mednarodnega prava. Izključna ekonomska cona predstavlja pas posebnih pravic¹⁴), ki sega lahko odprto morje največ 200 morskih milj, merjeno od črte,

od koder merimo širino teritorialnega morja. V tem pasu ima obalna država suverene oziroma izključne pravice do izkoriščanja vseh naravnih bogastev, tistih na morskem dnu in podzemlju in v vodnem stebri, torej tudi do ribolova. Poleg tega ji konvencija v tej coni priznava določene pristojnosti glede postavitve umetnih otokov, napeljav in naprav, glede znanstvenega raziskovanja ter v pogledu ohranitve in varstva morskega okolja (člen 56). Tretjim državam pa ostaja v izključni ekonomski coni pravica do svobodne plovbe in preleta ter pravica do polaganja podmorskih kablov in cevovodov (člen 58).

Med tretjo pomorsko konferenco Združenih narodov tudi ni bilo povsem jasno, kakšna bo usoda epikontinentalnega pasu. Epikontinentalni pas, ki predstavlja suverene pravice obalnih držav glede izkoriščanja naravnih bogastev in raziskovanja na morskem dnu in podzemlju v relativno plitvem priobalnem delu morja, je v večini primerov že vključen v režim izključne ekonomske cone. Vendar so na konferenci s svojimi zahtevami prodrle tiste države (npr. Kanada, Argentina), pred obalami katerih se kontinentalni rob spusti na globoko oceansko dno šele zunaj 200 miljnega pasu, ki je rezerviran za izključno ekonomsko cone. Tako je nova konvencija obranila institut epikontinentalnega pasu¹⁵⁾, ki se lahko razteza bodisi največ 350 morskih milj od temeljne črte, od koder merimo širino teritorialnega morja, ali do morske globine 2500 m. Vendar pa se morala obalna država, ki bo izkoriščala epikontinentalni pas zunaj 200 miljnega pasu, plačevati del dobička od tamkaj pridobljenih naravnih bogastev mednarodni oblasti za morsko dno. Tega plačevanja pa so oproščone države v

razvoju, katerih bistveni del izvoza pomenijo rudna bogastva z njihovega epikontinentalnega pasu (člen 82/3).

Varstvo morja pred onesnaženjem in znanstveno raziskovanje

V novi konvenciji o pomorskem mednarodnem pravu je poseben del posvečen ohranitvi in varovanju morskega okolja¹⁶⁾, s čemer se države skušale nadoknaditi pomanjkljivost, ki jo v tem pogledu lahko očitamo ženevski kodifikaciji iz leta 1958¹⁷⁾.

Nova konvencija nalaga državam dolžnost, da skrbijo za morskó okolje, in obravnava vse možne oblike onesnaženja morja, med kateré spadajo onesnaženje s kopnega, onesnaženje, ki izvira iz dejavnosti na morskem dnu, onesnaženje s potapljanjem, onesnaženje z ladij ter onesnaženje z zraka.

Pomembna so tudi določila, ki se nanašajo na uveljavljanje notranjih in mednarodnih predpisov o preprečevanju onesnaževanja morja. Kar zadeva onesnaževanje z ladij, prinaša konvencija možnost uveljavljanja predpisov s strani države ladjine zastave, države pristanišča in obalne države, pri čemer pa konvencija v svojem bistvu ne odstopa od priznanega mednarodnopravnega pravila, da v morskih območjih zunaj meja državne suverenosti načeloma zoper ladjo onesnaževalko lahko ukrepa le država ladjine zastave.

Znanstveno raziskovanje je bilo v času trajanja III. pomorske konference eno spornejših vprašanj med državami v razvoju in razvitimi državami. Vendar lahko rečemo, da konvencija prinaša rešitve v prid zahtevam držav v razvoju

in "skupine 77", saj je svoboda znanstvenega raziskovanja, ki so jo v čim širšem možnem obsegu zagovarjale razvite države, omejena le na mednarodni del, medtem ko se v pasovih pod državno suverenostjo oziroma jurisdikcijo lahko izvejo le s privoljenjem obalne države.

Reševa je sporov,

Države pogodbenice Konvencije ZN o pomorskem mednarodnem pravu so dolžne vse spore, ki izvirajo iz tolmačenja ali uporabe konvencije, rešiti z mirnimi sredstvi, po lastni izbiri. V kolikor jim slednje ne uspe, so dolžne spor rešiti na enega od štirih v konvenciji predvidenih načinov: pred Mednarodnim sodiščem za pomorske spore, ki bo imelo sedež v Hamburgu, pred Meddržavnim sodiščem v Haagu, pred arbitražo ali s pomočjo posebnih arbitražnih postopkov (člen 287).

Spore v zvezi z izkoriščanjem naravnih bogastev v mednarodnem delu morskega dna, bodo države oziroma prizadeti subjekti lahko reševali tudi pred zbornico za reševanje pomorskih sporov (Sea Bed Disputes Chamber), pod okriljem bodočega sodišča za mednarodne spore (International Tribunal for the Law of the Sea).

Stranke konvencije

Eno izmed odprtih vprašanj, ki se je v okviru tretje pomorske kodifikacijske konference ZN rešilo šele na zadnjem, enajstem zasedanju, zadeva mesto in sodolovanje v novi konvenciji še drugih subjektov mednarodnega prava, ki niso države.

Tako bodo narodnoosvobodilna gibanja, ki so sodelovala na konferenci, lahko podpisale sklepni dokument in imele status opazovalcev v pripravljalni komisiji v bodoči skupščini Oblasti za morsko dno ter na katerenkoli srečanju pogodbenih strank konvencije. Nekatere mednarodne organizacije (v prvi vrsti je tu mišljena EGS v pogledu skupnega ribolova svojih članic) bodo pod določenimi pogoji lahko pristopile kot stranke k novi konvenciji. Prav tako bodo lahko pristopile h konvenciji nekatere države, ki še vzdržujejo formalne vezi z bivšimi državami upraviteljicami in skrbniško ozemlje Pacifiški otoki, v imenu namibijskega ljudstva pa bo Svet za Namibijo Združenih narodov podpisal konvencijo in postal član pripravljalne komisije za morsko dno 13).

Sklep

Nejstvo, da so države udeleženske tretje konference ZN o pomorskem mednarodnem pravu sprejele besedilo nove, vseobsežne konvencije, ki ureja pravne odnose držav in drugih subjektov mednarodnega prava v pomorskem prostoru, vsekakor pomeni velik uspeh. Z ozirom na celovitost snovi, ki jo konvencija ureja, so številne rešitve rezultat kompromisa, ki so ga države v večini primerov dosegle na podlagi konsenza v obdobju devetletnih pogajanj, kolikor je trajala konferenca. Po besedah vodje jugoslovanske delegacije na tretji pomorski konferenci ZN, dr. Antona Vratuše, pomeni to, da je že na dan otvoritve podpisovanje konvencije podpisalo 118 držav, dogodek brez precedensa pri dosedanji praksi sklepanja mednarodnih pogodb.

Tri tem pa ne smemo mimo dejstva, da je število podpisnic konvencije manjše od števila držav, ki so glasovale za sprejem konvencije. Res, so se v krog podpisnic vključile vse vzhodnoevropske socialistične države in SZ. Vendar ostajajo izven kroga držav podpisnic nove konvencije ZN o pomorskem mednarodnem pravu nekatere industrijsko in tehnološko visoko razvite države z ZDA na čelu. Zaskrbljujejoče je tudi to, da raste število držav, ki so že sprejele enostranske zakonodajne ukrepe o izkoriščanju rudnih bogastv globokoga oceanskega dna, začevši z ZDA. Njihov namen je, da tako imenovano "mini konvencijo" obiti. Določila o izkoriščanju omenjenih bogastv na način, kot je predviden v konvenciji ZN in si prilastiti prvenstvo nad oceanskimi rudnimi bogastvi zunaj meja državne pristojnosti po načelu svobode odprtega morja. Za takšne bodoče posege nimajo opore v sodobnih pravilih mednarodnega prava, v katerem si je že utrlo pot s strani večine držav članic mednarodne skupnosti priznano načelo o skupni dediščini človeštva.

Sicer pa je z našega vidika obravnavanja pred nami še en odločilen dogodek pri nastajanju novega mednarodnega pomorskega pravnega reda. To je začetek veljavnosti konvencije. V skladu s končnimi odredbami bo konvencija začela veljati po 12. od dne, ko bo 60 držav ratificiralo konvencijo in položilo ustrezne instrumente o ratifikaciji oziroma pristopu (člen 308 konvencije). Prvotna predvidevanja so bila, da bo šlo tu za nekajletno obdobje, saj morajo številne države prilagoditi svoje notranje zakonodaje določilom konvencije in pripraviti ustrezne domače prevode konvencije, katere besedilo je v izvirniku v šestih jezikih

in sicer v angleškem, arabskem, francoskem, kitajskem, ruskem in španskem jeziku. Poleg tega vlja pripočniti, da konvencija praktično ne dopušča rezerv k svojemu besedilu (člen 309). Vendar je Fidži že ratificirala konvencijo in kot kaže, lahko pričakujemo, da bo konvencija ZN o pomorskem mednarodnem pravu začela relativno kmalu veljati.

Kljub številnim kompromisom konvencija v vsebinskem pogledu prinaša rešitve, za katere so se na konferenci zavzemale države v razvoju in "skupina 77" ter med njimi Jugoslavija. Konvencija prinaša pravičnejšo razdelitev morskih naravnih bogastev, tako v priobalnem delu, saj so gospodarstva številnih držav v razvoju odvisna od riboleva, kakor tudi v mednarodnem delu morskoga dna in podzemlja, kjer je nad načelom svobode morja, ki daje prednost gospodarsko in tehnološko najbolj usposobljenim državam, zmaga načelo skupne dediščine človeštva. Rezultati tretje pomorske konference ZN dajejo torej tudi pomemben prispevek na poti k uresničitvi nove mednarodne ekonomske ureditve.

Konačno se pojavlja še vprašanje o oceni tretje konference ZN o pomorskem mednarodnem pravu z vidika interesov SFRJ. Po mnenju dr. Antona Vratuše je Jugoslavija v celoti uspela predreti s stališči, ki jih je zastopala na konferenci, in ni zadržek za čimprejšnjo ratifikacijo konvencije s strani naših zveznih organov, pri čemer pa bo treba posebej poskrbeti za to, da bomo naše notranje pravne predpise uskladili s konvencijo ZN o pomorskem mednarodnem pravu.

Opombe

- 1) UN Press Release, SEA/514, 10.12.1982
- 2) Gl.čl. 306, United Nations Convention on the Law of the Sea, A/CONF.62/122, z dne 7.10.1982
- 3) Po nekaterih ocenah je Izrael glasoval proti zaradi položaja narodnoosvobodilnih gibanj, med katere sodi, tudi PLO, ki ga imajo leta v novi konvenciji, Turčija in Venezuela pa zaradi neurejenih vprašanj razmejitve morskih pasov pod njuno jurisdikcijo s sosednjimi oz. nasproti si ležečimi državami. Sedanja ameriška administracija ne soglašajo z bodočo ureditvijo mednarodnega območja morskog dna in podzemlja tako, kot je predvideno v konvenciji. To je bilo še posebej očitno na desetem zasedanju konference leta 1981, v zvezi s čemer se je celo postavilo vprašanje, ali bi državam udeleženkam uspelo pripeljati tretjo pomorsko konferenco ZN do sprejema konvencije, do katerega bi po predhodnih načrtih moralo priti že poleti 1981.
- 4) Podrobnejše o kodifikaciji pomorskega mednarodnega prava ter začetnih zasledanjih tretje pomorske ZN o pomorskem mednarodnem pravu, gl. Borut Lohte, Pomorsko mednarodno pravo, Najnovejši napotki Združenih narodov za kodifikacije I in II, Naši razgledi, št. 21 in 22, 7. in 21. November 1975
- 5) Draft Rules of Procedure, A/CONF.62/2, 26.11.1973
- 6) UN Press Release, SEA/495, 17.9.1982
- 7) Tako tudi Juraj Andrassy, Medjunarodno pravo, Školske knjiga, Zagreb, 1976, str. 17. Gl. tudi stališče pravnikov "skupine 77", ki so ga s tem v zvezi podali na tretji pomorski konferenci ZN, UN Doc. A/CONF.62/77, 25.4.1979.

- 8) Med države celinske proizvajalke rud, ki jih bodo v bodoče izkoriščali iz mednarodne cone morskega dna, spadajo nekatere države v razvoju (npr. Indonezija, Zaire, Zambija) katerih gospodarstva so v veliki odvisnosti od izvoza teh rud. Pričakuje se, da bo cena teh rud na svetovnem trgu padla, ko bo postal možen njihovo ekonomsko izkoriščanje iz oceanskih globin. Zato konvencija na več mestih štiti interese celinskih proizvajalk rud, med drugim tudi z maksimirano proizvodnjo niklja iz morskega dna (gl. člen 151 konvencije).
- 9) UN Press Release, SEA/494, 30.4.1982, str. 2
- 10) Ibid., str. 26-34. Pet držav "picinijskih investitorov" na morskem dnu je že podpisalo konvencijo, in sicer Francija, Kanada, Nizozemska, SZ in Indija.
- 11) Ibid., str. 27
- 12) Čl. 39, tč. c, A/CONF.62/122, 7.10.1982. Konvencija o omenja prehoda podmornic skozi ožine, temveč govori o normalnem načinu neprekinjenega in pospešenega prehoda ladij skozi ožino. Zagovorniki čim liberalnejšega prehoda skozi ožine pa so padeli na tretji konferenci stališča, da normalna plovba podmornic pomeni plovbo pod morsko gladino.
- 13) Zakon o obalnem morju in epikontinentalnem pasu Jugoslavije, Ur.l.SFRJ, št. 22/65, št.25/70, št.21/74 in št. 13/79
- 14) Gl.čl.55 konvencije, A/CONF.62/122,7.10.1982
- 15) Ibid.,čl.76-86
- 16) Ibid.,part XII, čl. 192-237
- 17) Gl. člena 24 in 25 konvencije o odprtem morju iz l.e 1958, ki vsebujeta zgolj načelno določbe glede varstva morja pred onesnaženjem z nafte in zaradi izkoriščanja morskega dna ter v pogledu onesnaženja z radioaktivnimi snovmi
- 18) UN Press Release, SEA/494,30.4.1982, str.44-47

Ur. l. SFRJ, št. 13/79, 30. marec 1979.

Zakon o spremembah zakona o obalnem morju, zunanjem
morskem pasu in epikontinentalnem pasu Jugoslavije

1. člen

V zakonu o obalnem morju, zunanjem morskem pasu in
epikontinentalnem pasu Jugoslavije (Uradni list SFRJ št.
22/65, 25/74) se naslov zakona spremeni in se glasi:
"zakon o obalnem morju in epikontinentalnem pasu Socialisti-
čne federativne republike Jugoslavije".

2. člen

(Ne prihaja v poštev za slovensko besedilo).

3. člen

5. člen se črta.

4. člen

V prvem in tretjem odstavku 9. člena se besede: "z zveznim
sekretarjem za promet in zveze" nadomesti z besedami:
"s predsednikom Zveznega komiteja za promet in zveze".

5. člen

V prvem odstavku 11. člena se besede: "10 navtičnih milj"
nadomestijo z besedami: "12 navtičnih milj".

V 3. točki drugega odstavka se doda nova podtočka a), ki
se glasi:

"a) rt Mendra - rt Platamuni".

Bosedaanje podtočke a), b) in c) postanejo podtočke b),
c) in d).

V petem odstavku se besede: "10 navtičnih milj" nadomestijo z
besedami: "12 navtičnih milj".

6. člen

V prvem in drugem odstavku 17. člena se besede: "Državni sekretar za ljudsko obrambo" nadomestijo z besedami: "Zvezni sekretar za ljudsko obrambo", besede: "z zveznim sekretarjem za promet in zveze" pa z besedami "s predsednikom Zveznega komiteja za promet in zveze".

7. člen

18. in 19. člen se črtata.

8. člen

V drugem odstavku 27. člena se z besedami: "v obalnem morju" postavi vejica, besede: "ali v zunanjem morskem pasu" pa se črtajo.

Tretji odstavek se črta.

V petem odstavku se črtajo besede: "oziroma v zunanjem morskem pasu."

9. člen

V prvem odstavku 28. člena se črta 1. točka.

10. člen

34. člen se spremeni in se glasi:

"Zvezni izvršni svet izda predpise o dostopu, prehodu in muditvi tujih vojnih ladij, tujih javnih ladij, tujih jaht, tujih jedrskih ladij in tujih trgovskih ladij, ki prevažajo radioaktivne snovi, v obalnem morju Socialistične federativne republike Jugoslavije, o prehodu tujih ribiških ladij skozi teritorialno morje, o posesti in pečatenju ribiškega pribora ter o posebnih označbah in lučeh, ki jih morajo imeti tuje ribiške ladje.

Zvezni sekretar za notranje zadeve je pooblaščen, da izda v soglasju z zveznim sekretarjem za ljudsko obrambo predpise o opravljanju podvodnih dejavnosti (podvodna sremanja, skiciranje morskoga dna idr.).

S predpisi iz drugega odstavka tega člena so lahko določeni prekrški zaradi kršitve njihovih določb."

11. člen

V 1. in 8. členu, drugem odstavku 12. člena, prvem odstavku 17 člena in prvem odstavku 21. člena se beseda: "Jugoslavija" v različnih sklonih nadomesti z besedami: "Socialistična federativna republika Jugoslavija" v ustreznem sklonu.

V prvem, drugem in tretjem odstavku 7. člena, 8. členu, prvem in drugem odstavku 9. člena, 14. in 15. členu, 3. točki prvega odstavka 28. člena ter v 3. točki in 4. točki pod b) 30. člena se črta beseda: "jugoslovanski" v različnih sklonih.

V prvem odstavku 7a člena se besede: "jugoslovanskem obalnem morju" nadomestijo z besedami: "obalnem morju Socialistične federativne republike Jugoslavije".

V 20. členu se dodajo za besedo: "pas" besede: "Socialistične federativne republike Jugoslavije (v nadaljnjem besedilu: epikontinentalni pas SFRJ)".

V 22. členu, prvem odstavku 23. člena, prvem odstavku 24. člena, 4. točki pod b) 30. člena ter 1. do 6. točki prvega odstavka 31. člena se doda za besedo: "pas" v različnih sklonih okrajšava "SFRJ".

12. člen

V tretjem odstavku 4. člena, prvem in drugem odstavku 5. člena in drugem odstavku 7. člena se besede: "Zvezni sekretariat za promet in zveze" v različnih sklonih nadomestijo z besedami: "Zvezni komite za promet in zveze" v ustreznem sklonu.

13. člen

Ta zakon začne veljati osmi dan po objavi v "Uradnem listu SFRJ".